

Het meten van taalabstractie aan de hand van het

Linguïstisch Categorieën Model *(LCM)*

Een handleiding (deel 2 – meer specifieke coderingsinstructies)

Versie juni 2006

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	2
1.CLASSIFICATIE AFHANKELIJK VAN DE CONTEXT	3
2. METAFOREN EN UITDRUKKINGEN	3
3. KOPPELWERKWOORDEN EN HULPWERKWOORDEN	4
4. KWANTIFICEERDERS	6
<i>4.1. Wat zijn kwantificeerders?</i>	<i>6</i>
<i>4.2. Waarom en wanneer kwantificeerders coderen?</i>	<i>6</i>
5. BIJZINNEN	7

1. Classificatie afhankelijk van de context

Sommige werkwoorden worden afhankelijk van de context in een andere classificatiecategorie ondergebracht. ‘Horen’ en ‘zien’ zijn bijvoorbeeld twee werkwoorden die afhankelijk van de context van de zin als TW of als IAW worden gecodeerd. Wanneer uit de context van de zin namelijk blijkt dat ‘horen’ of ‘zien’ letterlijk worden bedoeld, namelijk ‘iets met het gehoor of zicht waarnemen’, dan zijn ‘horen’ en ‘zien’ mentale TW’s. Wanneer ‘horen’ en ‘zien’ echter verwijzen naar een actie, worden ze als IAW’s gecodeerd. Onderstaande voorbeelden maken dit verschil duidelijk.

Bijvoorbeeld: ‘Ik hoorde hen praten tegen elkaar’ versus ‘Ik heb gehoord dat je geslaagd bent voor het tentamen’

In de eerste zin verwijst ‘horen’ naar het waarnemen van geluid met het gehoor. De context van de zin geeft aan dat ‘horen’ letterlijk wordt bedoeld. Daarom moet ‘horen’ als TW worden gecodeerd.

In de tweede zin verwijst ‘heb gehoord’ niet zozeer naar ‘met het gehoor waarnemen’ maar naar een actie, namelijk dat iemand iets tegen je heeft meegedeeld. Deze actie kan op verschillende manieren hebben plaats gevonden (e.g., via e-mail, per telefoon, etc.) die geen fysisch invariant aspect met elkaar gemeen hebben (zie paragraaf 4.4.). Daarom is ‘horen’ hier een IAW.

Bijvoorbeeld: ‘Ik zag de oude man de straat oversteken’ versus ‘Wij zien elkaar volgende week’

In de eerste zin verwijst ‘zien’ naar het waarnemen met het zicht. Met andere woorden, de context van de zin geeft aan dat ‘zien’ letterlijk moet worden opgevat. Daarom is ‘zien’ in dit geval een TW.

In de tweede zin verwijst ‘zien’ naar een actie, namelijk dat ze elkaar volgende week zullen ontmoeten. ‘Zien’ moet in deze context dus niet letterlijk worden opgenomen. Daarom is ‘zien’ in de tweede zin een IAW.

2. Metaforen en uitdrukkingen

Metaforen en gezegden, zoals ‘de ruzie hing al een tijdje in de lucht’, ‘alle neuzen wijzen in dezelfde richting’, etc., zijn figuurlijke uitdrukkingen. Ze beschrijven situaties of gebeurtenissen op basis van een vergelijking met een beeld. Wanneer metaforen of gezegden aan de hand van hun werkwoord gecodeerd zouden worden, zou hun symbolisch karakter worden genegeerd. Bijvoorbeeld, ‘de ruzie hing al een tijdje in de lucht’ op basis van ‘hangen’ als BAW coderen, zou betekenen dat de metafoor letterlijk wordt opgevat. Om het symbolisch karakter van metaforen en gezegden te erkennen, worden ze als ADJ gecodeerd. Per slot van rekening is beeldspraak een abstracte weergave van gebeurtenissen.

Bijvoorbeeld: ‘Die ruzie hing al een tijdje in de lucht.’

‘In de lucht hangen’ wordt hier symbolisch bedoeld, de ruzie hangt namelijk niet letterlijk in de lucht. Met andere woorden, ‘in de lucht hangen’ is een beeld dat aangeeft dat de ruzie er al langer zat aan te komen. Daarom wordt ‘in de lucht hangen’ als ADJ gecodeerd.

Bijvoorbeeld: ‘Ik schold hem de huid vol.’

‘Iemand de huid vol schelden’ is een uitdrukking waarin ‘de huid vol’ een beeld weergeeft dat iets toevoegt aan ‘schelden’. Daarom wordt ‘de huid vol’ als ADJ gecodeerd. ‘Schelden’ wordt volgens de coderingsinstructies van het LCM als IAW gecodeerd.

Bijvoorbeeld: ‘Hij zette zijn eigen wil opzij.’

‘Zijn wil opzij zetten’ wordt symbolisch bedoeld, de persoon zet namelijk niet letterlijk zijn wil opzij. Er wordt dus een beeld gebruikt om de situatie te beschrijven. Daarom wordt ‘zette zijn eigen wil opzij’ als ADJ gecodeerd.

3. Koppelwerkwoorden en hulpwerkwoorden

Zelfstandige werkwoorden hebben betekenis op zich. Deze werkwoorden kunnen als enig werkwoord in een zin voorkomen omdat ze de rest van de zin niet nodig hebben om zinvol te zijn. Zelfstandige werkwoorden worden volgens het LCM als BAW's, IAW's, TAW's of TW's gecodeerd.

Bijvoorbeeld: 'Ze wandelt met de hond van haar zieke moeder door het bos'

'Wandelen' heeft op zich betekenis. De rest van de zin is niet nodig om de betekenis ervan te begrijpen. Daarom is 'wandelen' een zelfstandig werkwoord, het is een BAW.

Bijvoorbeeld: 'Ze helpt haar zieke moeder'

'Helpen' heeft eveneens betekenis op zich. De rest van de zin is niet nodig om er betekenis aan toe te kennen. Daarom is 'helpen' een zelfstandig werkwoord, het is een IAW.

Naast zelfstandige werkwoorden, zijn er ook koppelwerkwoorden en hulpwerkwoorden. Deze werkwoorden hebben geen betekenis op zich maar ontlene die aan de rest van de zin. Ze worden, volgens het LCM, niet zonder meer als werkwoord (BAW's, IAW's, TAW's of TW's) gecodeerd.

Hulpwerkwoorden komen enkel voor in combinatie met andere werkwoorden in een zin. Voor hun betekenis hebben ze namelijk 'hulp nodig' van een ander werkwoord. Zullen, kunnen, moeten, mogen, lijken en schijnen vervullen in een zin altijd de functie van hulpwerkwoord. Er zijn echter ook werkwoorden die soms een zelfstandig werkwoord zijn en soms als hulpwerkwoord in een zin fungeren. Hulpwerkwoorden worden niet gecodeerd. De betekenisverlenende werkwoorden worden volgens de algemene regels van het LCM gecodeerd.

Bijvoorbeeld: 'Ze mag haar zieke moeder zelf verzorgen'

'Mag' heeft geen betekenis op zich maar verleent zijn betekenis aan een ander werkwoord in de zin, namelijk 'verzorgen'. Daarom wordt 'mag' niet gecodeerd. 'Verzorgen' is de betekenisverlener en moet wel worden gecodeerd. 'Verzorgen' verwijst naar een groep van verschillende gedragingen die geen fysisch invariant kenmerk met elkaar gemeen hebben. Daarom is 'verzorgen' een IAW.

Bijvoorbeeld: 'Ze wil voor haar zieke moeder koken'

In bovenstaande zin heeft 'wil' geen betekenis op zich maar het ontleent zijn betekenis aan 'koken'. Daarom moet 'wil' niet worden gecodeerd. 'Koken' is de betekenisverlener en moet wel worden gecodeerd. 'Koken' verwijst naar een groep van verschillende acties. Daarom is 'koken' een IAW.

Bijvoorbeeld: 'Ze gaat bij haar moeder helpen' versus 'Ze gaat naar haar moeder'

'Gaat' heeft in de eerste zin geen betekenis op zich maar ontleent zijn betekenis aan 'helpen'. Daarom moet 'gaat' in de eerste zin niet worden gecodeerd. 'Helpen' is in deze zin de betekenisverlener en moet wel worden gecodeerd. 'Helpen' verwijst naar een groep van verschillende gedragingen die geen fysisch invariant aspect met elkaar gemeen hebben. Daarom is 'helpen' een IAW.

In de tweede zin heeft 'gaat' echter wel betekenis op zich en heeft de rest van de zin niet nodig voor zijn betekenis. 'Gaat' is in deze zin een zelfstandig werkwoord dat naar een groep van verschillende gedragingen (per fiets, met de auto, te voet, etc.) verwijst die geen fysisch invariant aspect met elkaar gemeen hebben. Daarom is 'gaat' een IAW.

Bijvoorbeeld: 'Ze zitten te lachen' en 'Ze staan te praten'

In bovenstaande zinnen hebben 'zitten' en 'staan' geen betekenis op zich, ze ontlene hun betekenis aan 'lachen' en 'praten'. 'Zitten' en 'staan' worden daarom niet gecodeerd. 'Lachen' en 'praten' zijn betekenisverleners en moeten wel worden gecodeerd. 'Lachen' en 'praten' zijn BAW's.

Er bestaan echter zinnen waarin 'zitten' en 'staan' betekenis op zich kunnen hebben en dus ook moeten worden gecodeerd. Voorbeelden zijn: 'Ze zitten in de knusse zetels' en 'Ze staan op het perron.'

Koppelwerkwoorden kunnen, net als zelfstandige werkwoorden, als enig werkwoord in een zin voorkomen. Ze hebben echter geen betekenis op zich maar ontlene hun betekenis aan de rest van de zin. Koppelwerkwoorden worden daarom op basis van hun betekenisverleners gecodeerd.

Om tot een juiste codering te komen moeten twee vragen worden gesteld: Eerst, gaat het om een actie? Wanneer het niet om een actie gaat, wordt het koppelwerkwoord niet gecodeerd en hangt de codering volledig van de betekenisverlener af. Indien de betekenisverlener een emotioneel gevolg van een bepaalde actie weergeeft, dan wordt de betekenisverlener als TAW gecodeerd (voorbeeld 1). Geeft de betekenisverlener echter een persoonlijkheidskenmerk weer, dan wordt het als ADJ gecodeerd (voorbeeld 6).

Wanneer het echter wel om een actie gaat dan wordt een tweede vraag gesteld: Wordt de actie concreter door de toevoeging van de betekenisverlener? Indien dit zo is, dan wordt het koppelwerkwoord samen met de betekenisverlener als IAW gecodeerd (voorbeeld 3, 4 en 5). Indien de betekenisverlener de actie niet concreter maakt maar kwalificeert, dan wordt de betekenisverlener als ADJ gecodeerd en het koppelwerkwoord als IAW (voorbeeld 2).

Bijvoorbeeld 1: 'Haar moeder was nog steeds onder de indruk van haar behulpzaamheid'

'Was onder de indruk' verwijst niet naar een actie. Daarom wordt het koppelwerkwoord 'was' niet gecodeerd. 'Onder de indruk' verwijst naar een psychologische toestand van een persoon in relatie tot een specifieke andere persoon en wordt daarom als TAW gecodeerd.

Bijvoorbeeld 2: 'Ze gingen samen iets leuks doen'

In deze zin heeft 'gingen' zonder 'iets leuks doen' geen betekenis en heeft 'doen' zonder 'iets leuks' evenmin betekenis. 'Gingen' is een hulpwerkwoord en wordt niet gecodeerd. 'Doen' is een koppelwerkwoord, het ontleent zijn betekenis aan 'leuks'. 'Iets leuks doen' verwijst naar een actie. 'Leuks' kwalificeert de actie maar maakt ze niet concreter, daarom 'leuks' als ADJ. Het koppelwerkwoord 'doen' wordt als IAW gecodeerd.

Bijvoorbeeld 3: 'Ze nam de moeite om voor haar zieke moeder te zorgen.'

'Nam' is een koppelwerkwoord en ontleent zijn betekenis aan 'de moeite'. 'Nam de moeite' verwijst naar een actie. De betekenisverlener maakt de actie concreter waardoor het geheel als IAW wordt gecodeerd.

Bijvoorbeeld 4: 'Ze gingen samen wiskunde doen'

'Gingen' is een hulpwerkwoord en wordt niet gecodeerd. 'Doen' is een koppelwerkwoord en ontleent zijn betekenis aan 'wiskunde'. 'Wiskunde doen' verwijst naar een actie waarbij 'wiskunde' de actie concreter maakt. Daarom wordt 'wiskunde doen' als IAW gecodeerd.

Bijvoorbeeld 5: 'Ze gingen samen op vakantie'

'Gingen' is een koppelwerkwoord dat zijn betekenis aan 'op vakantie' ontleent. 'Gingen op vakantie' verwijst naar een actie waarbij 'op vakantie' de actie concreter maakt. Daarom wordt 'op vakantie gaan' als IAW gecodeerd.

Nog enkele voorbeelden:

Bijvoorbeeld 6: 'Ik vond dat hij een standje had verdiend'

'Verdiend' is een koppelwerkwoord en ontleent zijn betekenis aan 'een standje'. Daarom wordt 'verdiend' niet gecodeerd. 'Een standje' is de betekenisverlener en moet wel gecodeerd worden. 'Een standje verdienen' verwijst niet naar een actie waardoor het als ADJ wordt gecodeerd.

Bijvoorbeeld 7: 'Hij verdient daarom iets speciaals'

'Verdiend' is weerom een koppelwerkwoord en ontleent zijn betekenis in bovenstaande zin aan 'iets speciaals'. Daarom wordt 'verdient' niet gecodeerd. 'Iets speciaals' is de betekenisverlener en moet wel worden gecodeerd. Omdat 'iets speciaals verdienen' niet naar een actie verwijst, wordt het als ADJ gecodeerd.

Bijvoorbeeld 8: 'Hij had een ander geloof'

'Had' is een koppelwerkwoord en heeft op zich geen betekenis. Het ontleent zijn betekenis aan 'een ander geloof'. 'Had' moet dan ook niet worden gecodeerd. 'Een ander geloof' is de betekenisverlener

en moet wel worden gecodeerd. Omdat ‘een ander geloof hebben’ niet naar een actie verwijst, wordt het als ADJ gecodeerd.

Bijvoorbeeld 9: ‘Ze hebben de pesterijen aan zichzelf te danken’

‘Hebben’ is een hulpwerkwoord en wordt niet gecodeerd. ‘Te danken’ is een koppelwerkwoord en ontleent zijn betekenis aan ‘aan zichzelf’. ‘Te danken’ wordt niet gecodeerd. ‘Aan zichzelf’ is de betekenisverlener en moet wel worden gecodeerd. Omdat ‘aan zichzelf te danken’ niet naar een actie verwijst, wordt het als ADJ gecodeerd.

4. Kwantificeerders

4.1. *Wat zijn kwantificeerders?*

Woordjes zoals ‘altijd’, ‘nooit’, ‘veel’, ‘erg’, etc. zijn kwantificeerders omdat ze een hoeveelheid aangeven. Het gaat om een hoeveelheid in verband met een zelfstandig naamwoord, een adjectief, een werkwoord of een bijwoord.

Bijvoorbeeld: ‘Iedere dag belt ze naar veel vrienden’

‘Veel’ verwijst naar een zelfstandig naamwoord, namelijk ‘vrienden’. Bovendien geeft ‘veel’ een hoeveelheid aan. Daarom is ‘veel’ een kwantificeerder.

Bijvoorbeeld: ‘Hij praat veel’

‘Veel’ verwijst naar een werkwoord, namelijk ‘praat’, en geeft een hoeveelheid aan. Daarom is ‘veel’ kwantificeerder.

Bijvoorbeeld: ‘Hij onderhandelt erg goed’

‘Erg’ verwijst naar ‘goed’ dat een bijwoord bij het werkwoord ‘onderhandelt’ is. Bovendien geeft ‘erg’ een hoeveelheid aan. Daarom is ‘erg’ een kwantificeerder.

Bijvoorbeeld: ‘Ze is altijd vriendelijk tegen oudere mensen’

In bovenstaande zin verwijst ‘altijd’ naar een adjectief, namelijk ‘vriendelijk’, en voegt een hoeveelheid aan toe. Daarom is ‘altijd’ een kwantificeerder.

4.2. *Waarom en wanneer kwantificeerders coderen?*

Wanneer je teksten gaat coderen aan de hand van het LCM, zul je in ieder geval op kwantificeerders botsen. Je zult je afvragen of je deze woorden moet coderen en hoe je deze woorden moet coderen.

Wanneer iemand bijvoorbeeld schrijft ‘hij helpt’, is ‘helpen’ volgens het LCM een IAW. Maar is dat ook het geval wanneer iemand schrijft ‘hij helpt *altijd*’? Sommige auteurs (e.g., Maass, 1989) interpreteren een werkwoord in combinatie met ‘altijd’ als een veralgemening over personen. ‘Altijd’ geeft dan in bovenstaand voorbeeld aan dat ‘hij *steeds iedereen* helpt. Met andere woorden, deze auteurs interpreteren en coderen ‘helpen’ in combinatie met ‘altijd’ als ‘behulpzaam’, een ADJ. Wij opteren er echter voor om ‘helpen’ als actiewerkwoord te coderen omdat iemand die een actiewerkwoord in combinatie met ‘altijd’ gebruikt in plaats van een adjectief hiermee de keuze maakt voor de actie (helpen) en niet het persoonlijkheidskenmerk (behulpzaam). In ons lab werden verschillende beschrijvingen op beide manieren gecodeerd. Er bleken geen tot zeer minimale verschillen te zijn tussen de algemene abstractiescores (zie hoofdstuk 5).

We adviseren je om eerst na te gaan of kwantificeerders frequent voorkomen in de tekst die je wilt coderen. Wanneer kwantificeerders slechts sporadisch voorkomen, kan je ze gewoon negeren. Komen kwantificeerders echter frequent voor, dan kan je er beter voor kiezen de tekst op twee manieren te coderen, zoals hierboven werd beschreven. Op basis van beide methodes van coderen kan je de algemene abstractiescores berekenen (zie hoofdstuk 5 – deel 1) en beide methoden vergelijken en rapporteren.

5. Bijzinnen

In zinnen kunnen ook bijzinnen voorkomen. Deze bijzinnen kunnen soms een persoon, object of situatie te kwalificeren, maar worden niet als ADJ gecodeerd. De interpersoonlijke termen in de bijzinnen worden op gebruikelijke wijze volgens de regels van het LCM gecodeerd.

Bijvoorbeeld: ‘De man, die van honden houdt, trapt de kat.’

In deze zin wordt de ‘man’ gekwalificeerd door de frase ‘die van honden houdt’. Maar deze bijzin wordt niet in z’n geheel als ADJ gecodeerd. ‘Houden van’ is de term die gecodeerd dient te worden, en wel als TW aangezien het werkwoord een voortdurende mentale toestand aanduidt.

Bijvoorbeeld: ‘Het feestje bruiste, totdat de buren gingen klagen.’

De bijzin ‘toldat de buren kwamen klagen’ specificiert de duur van het feest, maar wordt niet als één term gecodeerd. De term die hier de situatie specificiert is ‘klagen’. Dit is handeling die bepalend is voor de tijdsbepalende functie van de bijzin. ‘Klagen’ verwijst naar een actie met een duidelijk begin en einde die echter niet eenduidig in een visuele handeling voor te stellen is. ‘Klagen’ wordt daarom gecodeerd als IAW.